

ÇOCUKLARLA FELSEFE yapmak

Memleketi kurtarmanın moda olduğu günler gerilerde kaldı. Artık herkes kişisel kurtuluş sa-vaşı veriyor. Bireyleri kişisel kurtuluş savaşı başlatmaya motive

edenler de kişisel gelişimciler. Özellikle 30 yaş civarında, kariyerinden ya da özel hayatından memnun olmayanların adresi artık psikologlar değil kişisel gelişim uzmanları. Oturup birlikte felsefe yapıyorlar.

Kişisel gelişimcilerden Mümin Sekman'la kahve içerken bana enteresan bir şey söyledi. İnsanları ikiye ayırmış. Kişiliğine göre kariyerini şekillendirenler ve kariyerine göre kişiliğini yeniden şekillendirenler. 30 yaşına kadar olanlar genellikle kariyerine göre kişiliklerini yeniden şekillendirme yoluna gidiyorlarmış. 35 yaşın üstündekilerin eğilip bükülmesi daha zor

Yetişkinler için felsefe yapmak kolay ama asıl önemli olan kişiliğin oluştuğu çağda çocukları felsefeyle tanıştırmak. Birkaç haftadır masal ve hikâye kitaplarını rafa kaldırdık. Uykudan önce felsefe kitapları okuyoruz.

olduğu için kariyerini kişiliğine göre şekillendiriyorlarmış. Ben de ikinci gruba giriyorum. Kişilikten taviz yok.

Yetişkinler için felsefe yapmak kolay ama asıl önemli olan kişiliğin oluştuğu çağda çocukları felsefeyle tanıştırmak. Birkaç haftadır masal ve hikâye kitaplarını rafa kaldırdık. Uykudan önce felsefe kitapları okuyoruz. Ciddiyim. Nehir bayılıyor. İki günde bir kitap bitiriyoruz. Tartışmasını ise ertesi güne bırakıyoruz.

Günlüğü Kitaplığı "Çıtır Çıtır Felsefe" adı altında 10 kitaplık bir seri çıkardı. Yedisinde piyasada, üçü ise önümüzdeki aylarda

çıkacak. Yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamaya çalışan çocuklara temel kavramları doğru sorular sorarak düşündüren kitaplardan söz ediyorum.

Bazen çocukların sorduğu sorular karşısında ne yanıt vereceğimizi bilemediğimizi anlar oluyorum. Çünkü çocuk anne-babasının doğruyu-yanlış, iyiyi-kötüyü, adaleti-haksızlığı, dürüstlüğü-yalanı nasıl gördüğünü bilmek istiyor. Bu tür somut olmayan kavramları çocuklara doğru aktarmak, anlayacağı dilden konuşmak gerekiyor.

Çocuklara haklarını öğretmek önemlidir ama en etkin yolu nedir? "Çıtır Çıtır Felse-

fe" serisinin "Adalet ve Haksızlık" kitabında bir örnek veriliyor. Çocuk iki hafta üst üste yüzme dersine mayosunu getirmeyi unuttu. Öğretmen üçüncü kez unuttuğunda çocuğu çınlıplak yüzmeyle cezalandırıyor. İşte bu noktada Paris Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde profesör olan Michel Puech ve Brigitte Labbe'nin önerileri devreye giriyor.

İki uzman o noktada Çocuk Hakları Evrensel Beyanname'sinden bahsederek çocuğa "Hiç kimse senin onurunu ayaklar altına alacak bir ceza veremez. Bu çocuk haklarına aykırı bir cezadır. Böyle bir durumla karşılaşırsanız itiraz hakkınızı kullanın" mesajını iletiyor.

Ben adalet konusunun işlendiği kitapta en çok doğum günü pastası örneğini sevdim. Nehir'e doğum günü pastasından en büyük dilimi kime vermek istediğini sordum. Nehir "Doğum günü benim olduğu için büyük bir dilimi kendim hak ediyorum. Sonra kuzenim Ateş, arkadaşım Ecem, Turgut, Melis..." diye başlayarak en az 10 kişinin adını saydı. "Hepiniz büyük dilim alırsanız diğer arkadaşlarıma pasta kalmaz. Davet ettiğin arkadaşlarıma

ayıp olmaz mı? Doğum günü sahibi olarak senin adaletli davranman, herkese eşit pasta dilimi vermen gerekmiyor mu?" sorusunun karşısında birkaç dakika sustu. Hatasını anladı. Adalet demek bir başkasına haksızlık etmemek demek.

"İyi ve Kötü" kitabında ise yine enteresan örnekler var. Suzi tuvalete gitmek için sınıftan çıkarken arkadaşının paltosunun cebindeki çöreği fark ediyor. Sessizce alıyor ve midesine indiriyor. Çöreğini aldığı arkadaşının hiçbir şeyden haberi yok. Bu örneği naklemeden Nehir'in görüşünü de almayı ihmal etmedim. Çöreği yiyen Suzi için bu olay o kadar da kötü değil. Çünkü karnını doydurdu, keyif aldı. Ama çöreğin sahibi için kötü bir olay. Çünkü çöreğinin başına gelenleri asla bilmeyecek.

Ayrıca kızımın küçük bir oyun oynadım.

"Görünmez olsaydın neler yapmak isterdin?" diye sordum. Nehir saftır, iyidir. Kipta verilen "Bedava üç kez sinemaya gittim, pastaneden çörek yürüttüm, arkadaşımın ödünç vermek istemediği oyuncakları aldım. Banka kasasını boşaltmak istedim" gibi örneklerin uzağından bile geçmeyen yanıtlar verdi.

Galiba görünmez olunca görünürken yapamadığımız şeyleri yapacağımız kesin. Hatta bunlar pek de iyi olmayan, kötü şeyler... Bu demektir ki, çoğunlukla kötü bir şey yapmamızı engelleyen

başkaları. Çünkü başkaları bizi görür, kötü bir şey yaptığımızı söyleyebilir, bizi ele verebilir, cezalandırabilir, yargılayabilir ya da bazı şeyleri yasaklayabilir.

Ama zaman zaman iyi ve kötü duruma göre değişir. Yaşamak için kurtların kuzuları yemesi gerekir. Kurtlar için kuzuları öldürmek iyidir. Kuzuysa ölmek istemez.

Kuzular için kurtların yaptığı şey kötüdür. Kuzuların yaşama isteği iyidir.

Çalmak, hırsızlık yapmak bize göre kötüdür. Oysa Siyu Kabilesi'nde ilk

hırsızlığı yapan bir çocuk için kutlama yapılır. Yani çocuğunuza neyin iyi neyin kötü olduğunu anlatırken bu örnekleri vermekte yarar var. Ayrıca çocukları "Bu iyidir ya da bu kötüdür" diye yönlendirmek de yanlış. Çünkü iyinin ve kötünün başkaları tarafından söylenmesini bekleyen çocuk düşünmeyi bırakmış demektir. Bu da insan olmaktan vazgeçmek anlamına gelir.

Çocuğunuza size "Anne bir şeyin iyi mi kötü mü olduğunu nasıl anlayacağım?" diye sorarsa şu yanıtı verin: "Bize yapılmasından hoşlanmayacağımız her şey kötüdür, bize yapılmasından mutluluk duyacağımız şeyler ise iyidir."

Bu basit denklemi çocuklara anlatmak kolaydır ama ya biz yetişkinler anlamakta neden bu kadar zorluk çekiyoruz? İşte ben bunu anlamıyorum.

Yalan söylemekle ilgili bir örnek

Zakari'nin babaannesi ona bir Kızılderili çadırı alıyor. Bu, rengârenk, harika bir çadır... Hem de o kadar büyük ki, Zakari yazın iki arkadaşıyla birlikte çadırının içinde uyuyabilir. Yalnız küçük bir sorun var; bu babaannesinin ona Kızılderili çadırı aldığı üçüncü yılbaşı. Zakari neredeyse yıkılıyor. Başka bir hediye bekliyordu. Özellikle de geçen yılbaşı babaannesine zaten bir Kızılderili çadırına sahip olduğunu söyledikten sonra...

Ne yapmalı? Doğru mu, yalan mı söylemeli? Doğruyu söyleyip babaanneyi üzmemeli mi, yoksa yalan söyleyip onun kalbini kırmamalı mı? "Her

zaman doğruyu söylemeliyiz, yalan çok kötüdür!" ile "İnsanları üzmemekten kaçınmalıyız!" arasında seçim yapmak hiç kolay değil.

Zakari'nin birkaç seçeneği var: **Gerçeği söyler:** "Babaanne, bana zaten daha önce iki Kızılderili çadırı aldın, bu üçüncüsü. Üçüncü çadırımın olması beni mutlu etmiyor. Yani, ya beni hiç önemsemiyorsun ya da hafızanı kaybettin."

Tamamen yalan söyler: "Teşekkürler babaanne; hediye almış olman çok hoş. Bu çok güzel bir çadır, çok sevdim."

Yarı yarıya yalan söyler: "Teşekkürler babaanne, hediye almış olman çok hoş. Biliyor musun, gelecek yılbaşı ben de

seninle birlikte hediye seçmeye gitmek isterim."

SONUÇ: Herkes kendi seçimini yapmalı, gerçeğe ne ölçüde yer vermek istediğini kararlaştırmalı. Eğer Zakari babaannesine yalan söylerse bunu kendini korumak için, cezalandırılmaktan ya da kendi yerine başkasının suçlanmasından kaçınmak için yapmayacak. Çikolata yiyip de "Hayır çikolatayı yiyen ben değilim" diye yalan söyleyen, kendini korumak için gerçeği saklar. Ama başka birini korumak için yalan söylemenin, birini üzmemek için gerçeği saklamanın aynı türden olmadığı düşünülebilir. Eğer Zakari biraz rol yaparsa kimse buna kızmaz. Bu biraz sahtedir ama mutluluk yaratır.

İyi ve kötü üzerine bir örnek

- "Beni partisine davet etmedi diye Selva'yı öldürsem mi, öldürmesem mi?"

- "Almadığım oyuncuğu çalsam mı, çalmasam mı?"

- "Kardeşimin benimle paylaşmadığı ayısını çöpe atsam mı, atmasam mı?"

- "İtfaiyecilerin yangını ne kadar zamanda söndürmeyi başaracaklarını görmek için ormanı ateşe versem mi, vermesem mi?"

- "Annem arkasını döner dönmez

makarnanın üzerindeki peynirleri köpeğe versem mi, vermesem mi?"

- "Pastayı başkalarına bırakmadan bitirsem mi, bitirmesem mi?"

Normalde bir şeyi yapmadan önce kendimize sorular sorarız. Onu yapıp yapmamayı düşünürüz. Bu davranışları yapıp yapmamaya karar vermek için tereddüt ederiz. Ama bir şeyin iyi mi

kötü mü olduğu konusunda çok da tereddüt etmeyiz! Çünkü azıcık düşündükten

sonra o şeyi yapmak iyi midir, kötü müdür hemen anlarız. Bu sanki kafamızdaki şeylerin üstünde "iyi" ya da "kötü" yazan çekmecelere kendiliğinden girivermesi gibidir. Gerçek sorun iyi ve kötü çekmecesinin düzenlenmesi değildir. Gerçek sorun, çocuğunuzun aslında hangisini yapmak istiyor olması...